

Demografische kenmerken van Tsjechen en Slowaken in Nederland

Lada Mulalic, Carel Harmsen en Ko Oudhof

Sinds de toetreding van Tsjechië en Slowakije tot de EU is het aantal Tsjechen en Slowaken in Nederland sterk toegenomen. De toename van de afgelopen jaren is vooral veroorzaakt door arbeidsmigranten. Eind jaren negentig kwam de helft van de immigranten nog voor gezinsvorming naar Nederland. Dat waren vooral vrouwen. In 2006–2007 hing meer dan de helft van de instroom samen met arbeidsmigratie. Mannen waren daarin oververtegenwoordigd.

1. Inleiding

De buitenlandse migratie vanuit het huidige Tsjechië en Slowakije naar Nederland had tot het uiteenvallen van het Warschaupact, eind jaren tachtig, alleen een beduidende omvang in 1968 en 1969. De vestiging van inwoners van het voormalige Tsjecho-Slowakije kwam toen op gang door de toestroom van vluchtelingen. Door ingrijpen van het Warschaupact was destijds een einde gekomen aan de Praagse lente, een kortstondige periode van grotere vrijheid. Ruim duizend vluchtelingen, merendeels inwoners van het huidige Tsjechië, werden in Nederland opgevangen. Na augustus 1969 was het voor de meeste Tsjecho-Slowaken vrijwel onmogelijk geworden om naar het buitenland te reizen. Pas in 1989 maakte de 'fluwelen revolutie' het Tsjecho-Slowaken weer mogelijk zich in het buitenland te vestigen. Door gezinsvormende migratie nam in de jaren negentig vooral het aantal Tsjechen in Nederland toe. De toetreding op 1 mei 2004 van Tsjechië en Slowakije tot de Europese Unie nam nog een aantal belemmeringen voor vestiging in Nederland weg. Hierdoor steeg vooral in de periode 2006–2008, mede door de economisch hoogconjunctuur, het aantal arbeidsmigranten.

Op 1 januari 1993, na bijna 75 jaar één land te hebben gevormd, splitste Tsjecho-Slowakije zich in Tsjechië en Slowakije. Op StatLine, de databank van het CBS, is nog geen goed cijfermateriaal voor de twee afzonderlijke landen beschikbaar. Dit artikel is ten dele bedoeld om in deze lacune te voorzien. Na een korte beschrijving van de indelingsmethode naar het huidige land van herkomst wordt ingegaan op de demografische kenmerken van Tsjechen en Slowaken in Nederland.

¹⁾ De auteurs danken Daniel Chytil, Czech Statistical Office, voor een gedetailleerde classificatie van Tsjechische en Slowaakse geboorteplaatsen.

2. Toedelingsmethode

Uit de Gemeentelijk Basisadministratie is voor de bevolking op 1 januari 2009 een selectie gemaakt van personen met een geboorteplaats op het grondgebied van (het voormalige) Tsjecho-Slowakije. Van deze geboorteplaatsen is vastgesteld of deze tot Tsjechië of Slowakije behoren¹⁾. Vervolgens zijn personen op basis van deze informatie op microniveau toegedeeld aan de twee onderscheiden landen. Bijna 98 procent kon worden toegedeeld. Deze methode is voor het eerst succesvol toegepast bij het onderscheiden van Antillianen en Arubanen naar geboorte-eiland (Harmsen, 2005).

Personen die tot de tweede (in Nederland geboren) generatie behoren, zijn toegedeeld aan een herkomstgebied op grond van de informatie over de geboorteplaats van hun ouder(s). Daarbij is eerst gekeken naar de geboorteplaats van de moeder. Als deze in Nederland lag of niet bekend was, is gekeken naar de geboorteplaats van de vader. De tweede generatie kon voor 72 procent eenduidig worden toegedeeld. Dit verhoudingsgewijs lage percentage wordt veroorzaakt door het feit dat relatief vaak geen oudergegevens konden worden gekoppeld aan de kinderen van de groep die in 1968 naar Nederland kwam.

3. Demografische kenmerken

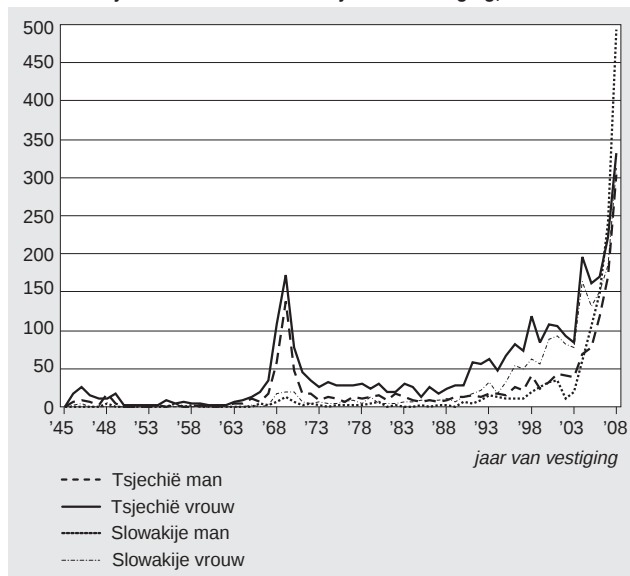
3.1 Jaar van vestiging in Nederland

De toename van het aantal Tsjechen en Slowaken is tot 2004, het jaar waarin Tsjechië en Slowakije zijn toegetreden tot de EU, bescheiden geweest, vergeleken met de toename van het aantal immigranten uit de andere Oost-Europese landen (CBS, 2009). In deze periode vestigden zich vanuit Tsjechië en Slowakije vooral vrouwen (70 en 74 procent), de tweede generatie niet meegerekend.

Vanaf 2004 nam het aantal immigranten sterk toe (*grafiek 1*). Tsjechische en vooral Slowaakse mannen kwamen in grotere aantallen naar Nederland. Dit waren voornamelijk jonge alleenstaande mannen in de leeftijdsgroep 20–39 jaar (*grafiek 2*), die vanwege werk naar Nederland kwamen. Het is niet bekend of deze mannen een partner of gezin in het herkomstland hadden. Door deze ontwikkeling is het aandeel vrouwen onder de eerste generatie Tsjechen in 2009 gedaald tot 66 procent, en onder Slowaken tot 58 procent.

Op 1 januari 2009 woonden in Nederland 4,9 duizend Tsjechen en 3,2 duizend Slowaken van de eerste generatie. Het gaat hierbij om de Tsjechen en Slowaken die zich in Nederland hebben gevestigd. Het werkelijke aantal Tsjechen en Slowaken dat in Nederland verblijft, is ver-

1. Aantal Tsjechen en Slowaken naar jaar van vestiging, 2009

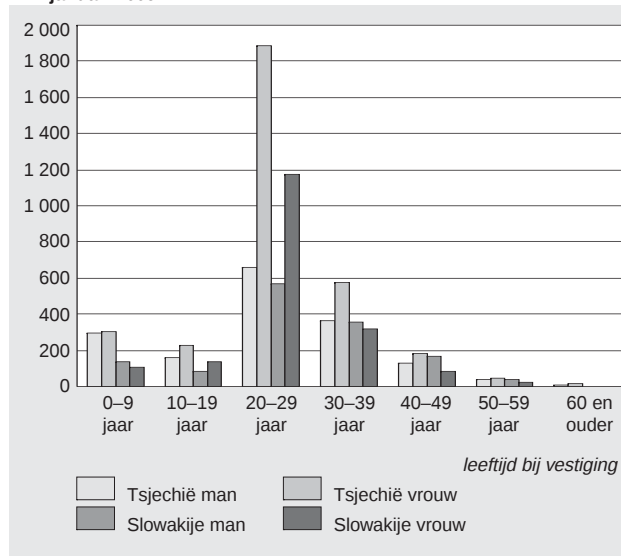
moedelijk groter en fluctueert per seizoen (Corpeleijn et al., 2008).

3.2 Grootste deel is nog jong

De leeftidsverdeling van de eerste generatie Tsjechen en Slowaken houdt duidelijk verband met de historische ontwikkeling van de immigratie (*grafiek 1*). Het grootste deel van de populatie is relatief jong, maar bij Tsjechen is ook een piek zichtbaar in de leeftijdsgroep 60–69 jaar (*grafiek 2*). Dit zijn merendeels personen die zich in de periode 1968–1969 als vluchteling in Nederland hebben gevestigd.

Grafiek 3 toont het aantal Tsjechen en Slowaken naar leeftijd en geslacht ten tijde van hun vestiging in Nederland. Deze immigranten waren voor het grootste deel jonge

3. Aantal Tsjechen en Slowaken naar leeftijdsgroep bij vestiging, 1 januari 2009

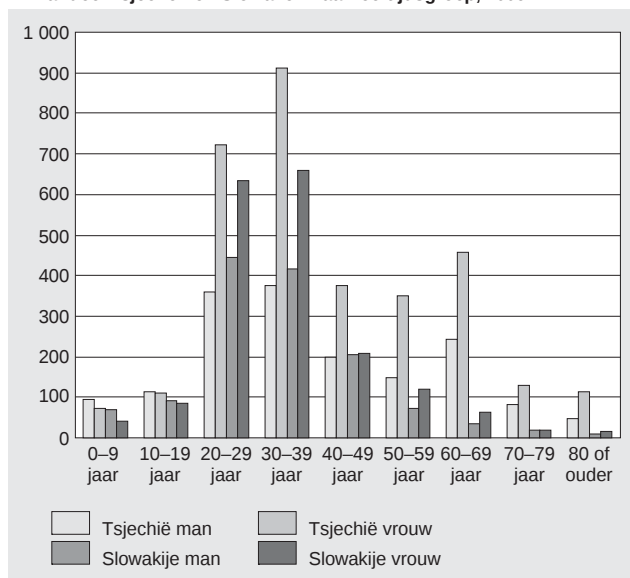
twintigers en maakten maar zelden deel uit van een gezin met jonge kinderen.

3.3 Vooral Tsjechen hebben de Nederlandse nationaliteit

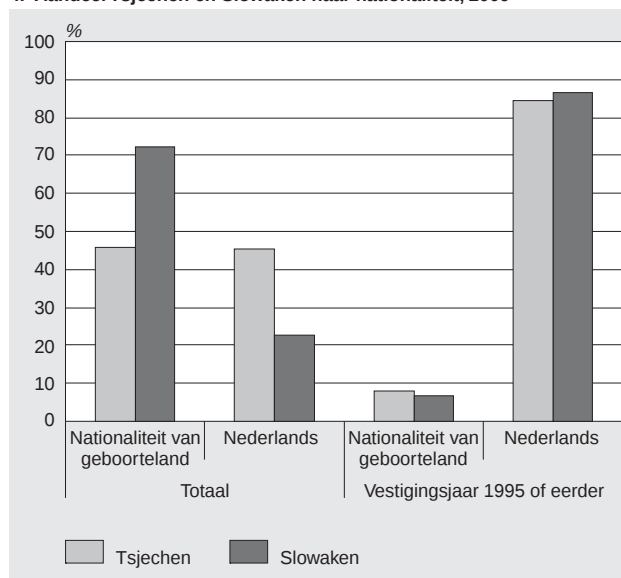
Bijna de helft van de personen afkomstig uit Tsjechië heeft de Nederlandse nationaliteit (*grafiek 4*). Bij Slowaken ligt dit percentage lager, met ongeveer 20 procent. Dit wordt voornamelijk verklaard door de kortere gemiddelde verblijfsduur van Slowaken in Nederland. Van alle Slowaken heeft bijna twee derde zich pas in de laatste vijf jaar in Nederland gevestigd, tegen iets meer dan een derde van de Tsjechen.

Bij de populatie die zich vóór 1995 in Nederland vestigde zijn de onderlinge verschillen verwaarloosbaar klein. Meer dan 80 procent van alle Tsjechische en Slowaakse oudkomers heeft de Nederlandse nationaliteit.

2. Aandeel Tsjechen en Slowaken naar leeftijdsgroep, 2009

4. Aandeel Tsjechen en Slowaken naar nationaliteit, 2009

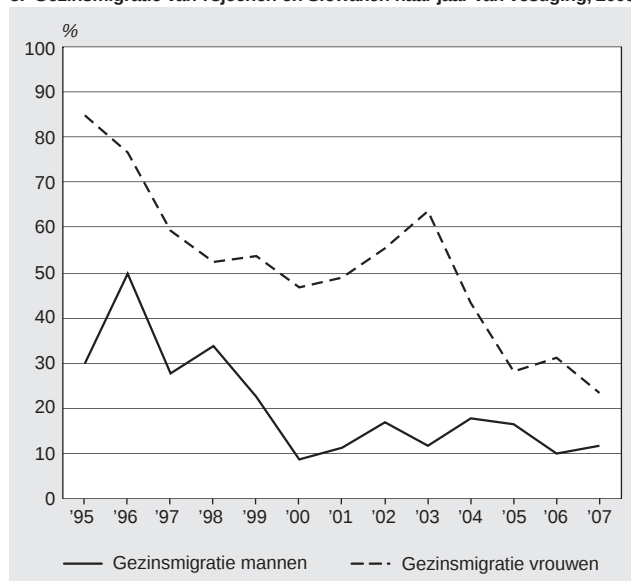
3.4 Werk bij alle nieuwkomers meest voorkomend migratiemotief

Het aandeel van de gezinsmigratie is sinds de jaren negentig vooral onder Tsjechische en Slowaakse vrouwen sterk gedaald, van 85 procent in 1995 naar ongeveer 23 procent in 2007 (*grafiek 5*). In dezelfde periode steeg het aandeel vrouwelijke arbeidsmigranten van 1 naar 40 procent (*grafiek 6*). Bij Tsjechische en Slowaakse mannen is voor beide migratiemotieven dezelfde trend zichtbaar. Vooral het aandeel van de arbeidsmigratie is sterk gestegen, van ongeveer 30 procent in 1995 naar 80 procent in 2007.

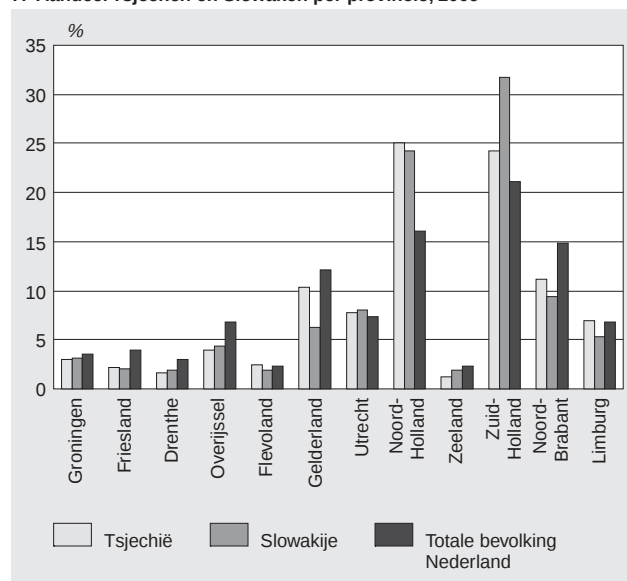
3.5 Tsjechen en Slowaken voornamelijk in Noord- en Zuid-Holland

Tsjechen en Slowaken van de eerste generatie zijn sterk oververtegenwoordigd in de provincie Noord-Holland. In Zuid-Holland geldt dit vooral voor Slowaken (*grafiek 7*). Voor het grootste deel komt dit voor rekening van grote steden als Amsterdam en Den Haag (*grafiek 8*). Vooral Slowaakse mannen vestigen zich vaak in Den Haag. Dit houdt vermoedelijk verband met hun werk: de meeste nieuwkomers hebben namelijk arbeid als migratiemotief. Tsjechen laten een sterkere spreiding over de provincies en de grote steden zien. Dit komt doordat vooral Tsjechische vrouwen (die een meerderheid binnen deze populatie vormen) al langere tijd in Nederland verblijven en gezinsvorming als voornaamste migratiemotief hadden.

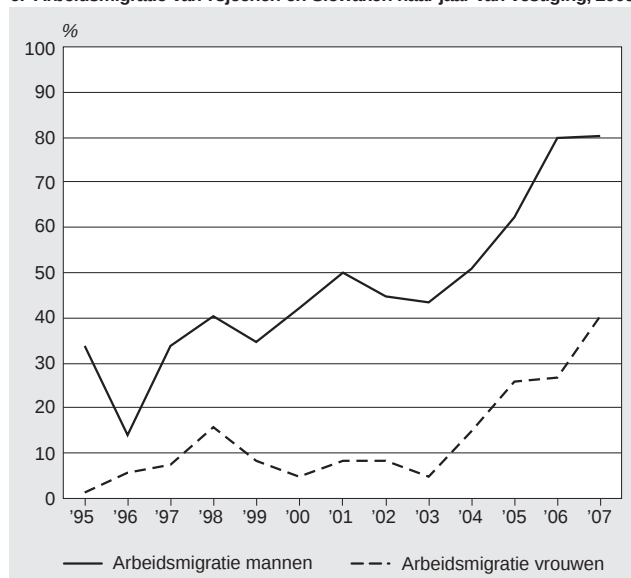
5. Gezinsmigratie van Tsjechen en Slowaken naar jaar van vestiging, 2009

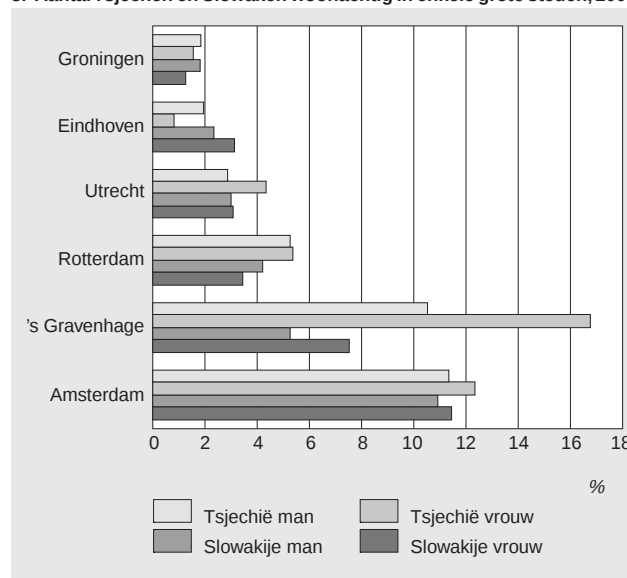
7. Aandeel Tsjechen en Slowaken per provincie, 2009

6. Arbeidsmigratie van Tsjechen en Slowaken naar jaar van vestiging, 2009

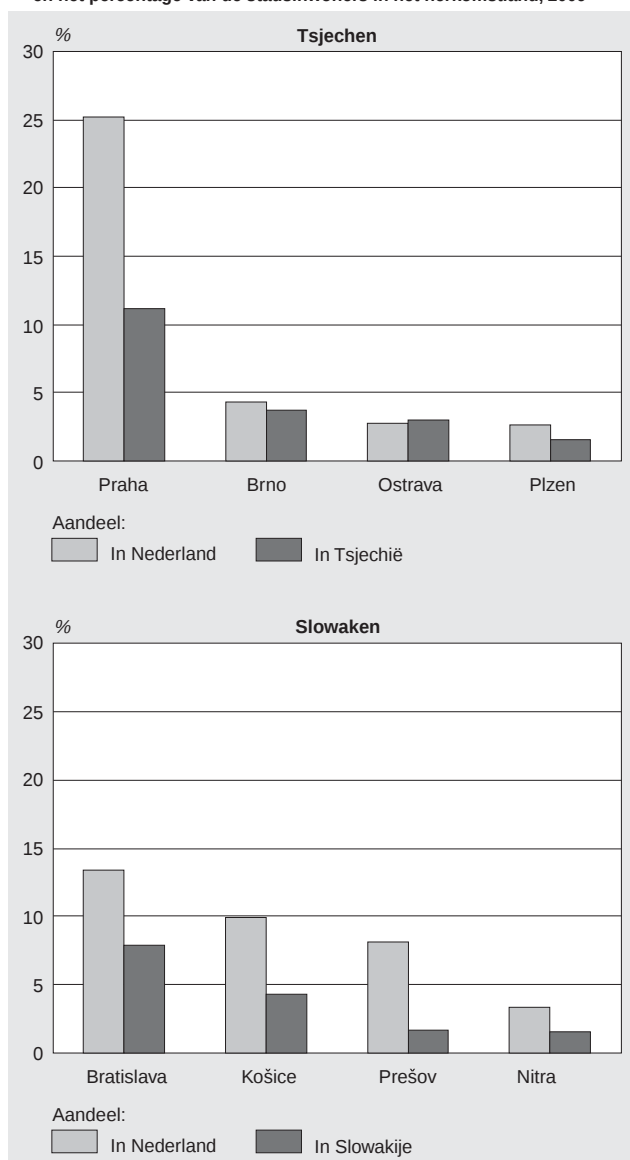
8. Aantal Tsjechen en Slowaken woonachtig in enkele grote steden, 2009

3.6 Vaak geboren in grote steden van herkomstland

Veel Tsjechen en Slowaken zijn geboren in de grotere steden van hun land van herkomst (*grafiek 9*). Dit geldt in sterkere mate voor degenen die zich vóór 1990 in Nederland vestigden. Onder deze eerder geïmmigreerde Tsjechen is het aandeel dat in Praag is geboren 34 procent, tegen 21 procent onder degenen die zich na 1990 vestigden. Ook in deze recentere periode zijn voormalige inwoners van Praag nog steeds sterk vertegenwoordigd. Bij Slowaken is de situatie vergelijkbaar: 29 procent van degenen die zich vóór 1990 in Nederland vestigden is in Bratislava geboren, tegen 12 procent van degenen die na 1990 immigreerden.

9. Aandeel Tsjechen en Slowaken per geboortestad, populatie in Nederland en het percentage van de stadsinwoners in het herkomstland, 2009

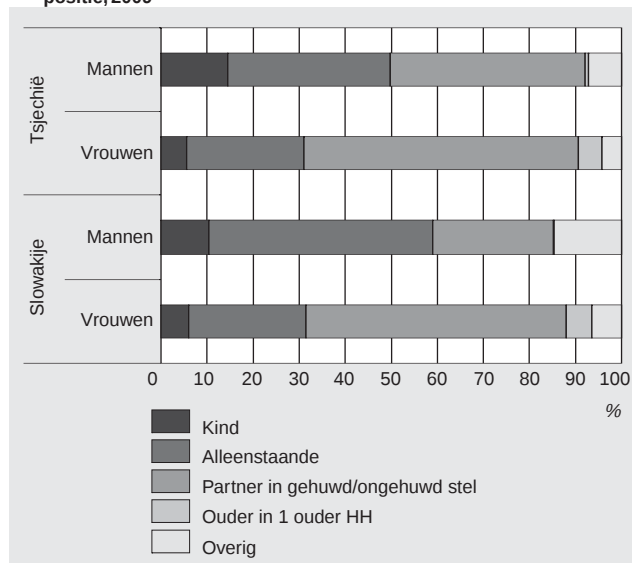
3.7 Tsjechische en Slowaakse vrouwen vaak in gemengde relaties

De helft van de Slowaakse mannen van de eerste generatie is alleenstaand (*grafiek 10*). Dit houdt verband met de

gemiddeld jonge leeftijd van deze deelpopulatie. Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat het niet bekend is of deze mannen een partner of gezin in het land van herkomst hebben.

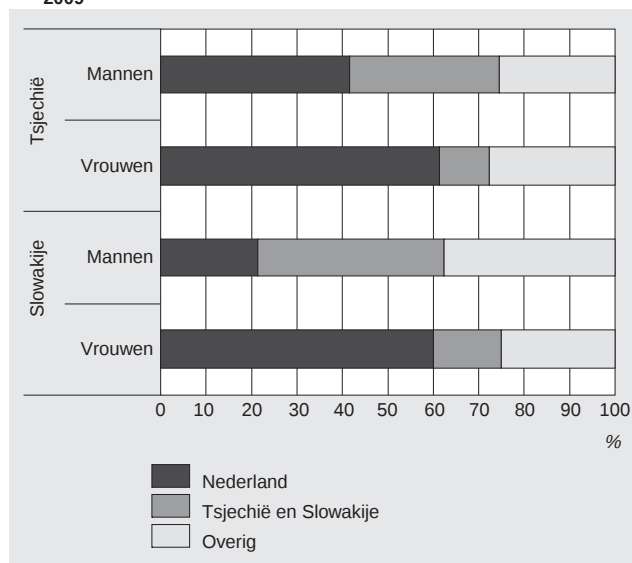
Tsjechische mannen zijn vaker partner in een gehuwd of ongehuwd paar dan alleenstaand. Dit komt mede omdat maar 45 procent van de Tsjechische mannen (tegen 77 procent van de Slowaakse mannen) zich in de laatste vijf jaar in Nederland heeft gevestigd. Tsjechische en Slowaakse vrouwen van de eerste generatie hebben veel vaker dan mannen een partner.

10. Aandeel eerste generatie Tsjechen en Slowaken naar huishoudenspositie, 2009

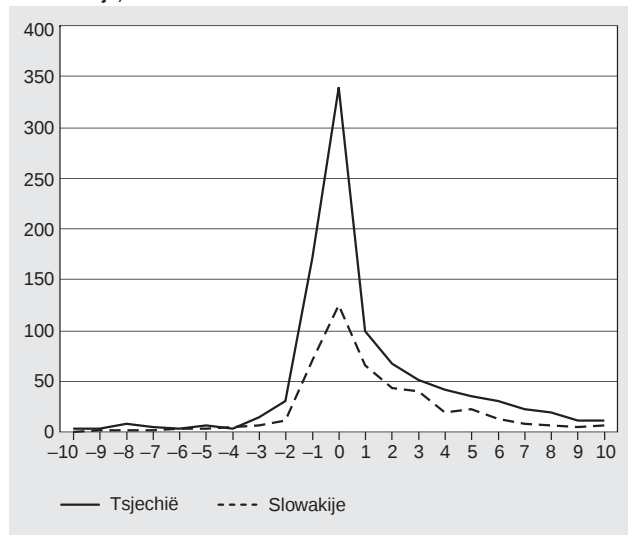
Van de gehuwde Tsjechische en Slowaakse vrouwen (inclusief geregistreerde partnerschappen) van de eerste generatie heeft 60 procent een partner die in Nederland is geboren, of heeft die ooit gehad (*grafiek 11*). Onder Tsjechische en vooral Slowaakse mannen is dit percentage veel lager.

11. Aandeel Tsjechen en Slowaken naar geboorteland van hun partners, 2009

Voor Tsjechische en Slowaakse vrouwen met een partner geboren in Nederland was gezinsvorming in een groot deel van de gevallen het migratiemotief. Meer dan de helft van deze vrouwen (respectievelijk 56 en 53 procent) trouwde in het jaar van (of één jaar vóór of na) de vestiging in Nederland (*grafiek 12*).

12. Aantal Tsjechische en Slowaakse vrouwen met een partner geboren in Nederland naar verschil in jaren tussen jaar vestiging en jaar huwelijk, 2009

De omvang van de tweede generatie is voor Tsjechen en Slowaken afzonderlijk niet goed te schatten. De methode waarmee de voormalig Tsjecho-Slowaken worden onderscheiden naar beide herkomstgroepen (Mulalic et al., 2007) blijkt hier minder goed toepasbaar, want voor een groot aantal personen die tot deze tweede generatie behoren, zijn de geboorteplaatsen van de ouders niet bekend.

Vermoedelijk hebben Tsjechen wel een groot aandeel in de tweede generatie: 78 procent van de onbekende tweede generatie is 30 jaar of ouder. Hoogstwaarschijnlijk zijn dit kinderen van Tsjechen die zich na de Tweede Wereldoorlog of na de Praagse lente in Nederland vestigden. De immigratie van Slowaken was in deze tijd gering (*grafiek 1*). Van de tweede generatie Tsjechen die volgens de methode konden worden toegedeeld, heeft het grootste deel één in Nederland geboren ouder. Onder Slowaken is dit aandeel kleiner (*staat 1*).

Conclusie

Onder de Tsjechen en Slowaken die vóór de toetreding van Tsjechië en Slowakije tot de EU naar Nederland kwamen, vormden vrouwen een meerderheid. Voor een groot deel hadden zij gezinsvorming als migratiemotief. Een uitzondering vormden de vluchtelingen uit Tsjechië die zich in de periode 1968-1969 in Nederland vestigden. Opvallend groot is het aantal gemengde huwelijken/partnerschappen tussen Tsjechische of Slowaakse vrouwen en Nederlandse mannen.

Voor de hele populatie Tsjechen en Slowaken geldt dat ze op een relatief jonge leeftijd naar Nederland kwamen, voor een groot deel afkomstig waren uit de grote steden van het herkomstland en gemiddeld hoog opgeleid waren (De Boom et al., 2008). De vrouwen uit Tsjechië en Slowakije lijken in demografisch opzicht veel meer op elkaar dan de mannen uit deze landen.

Na de toetreding tot de EU is het aantal vrouwen blijven stijgen. Het aantal mannen, vooral die uit Slowakije, is echter veel sterker toegenomen. Deze mannen zijn overwegend voor werk naar Nederland gekomen en hebben zich vaak in de grote steden gevestigd.

Literatuur

Boom, J. de, A. Weltevrede, S. Rezai en G. Engbersen, 2008, Oost-Europeanen in Nederland; een verkenning van de maatschappelijke positie van migranten uit Oost-Europa en uit voormalig Joegoslavië. RISBO Contractresearch BV/ Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.

CBS, 2009, Tsjechen en Slowaken in Nederland. Bevolkingstrends 57(1), blz. 7.

Corpeleijn, A. en M. Heerschop, 2008, Bijna 95 duizend Oost-Europese werknemers in ons land. CBS-webmagazine 13 oktober 2008

Harmen, C.N., 2005, Eerste generatie Antillianen naar geboorte-eiland. Bevolkingstrends 53(4), blz. 22–24.

Mulalic, L., C. Harmen en K. Oudhof, 2007, Schatting van het aantal voormalig Joegoslaven naar huidige herkomstgebied. Bevolkingstrends 55(3), blz. 38–47.

Staat
Aantal tweede generatie Tsjechen en Slowaken, 2009

	Twee ouders geboren in het buitenland	Één ouder geboren in het buitenland	Totaal
Tsjechië	518	2 167	2 685
Slowakije	263	636	899
Overig (niet huidige Tsjechië of Slowakije)	5	31	36
Onbekend	280	1 082	1 362
Totaal	1 066	3 916	4 982